

Rapport

Enkätstudie om sexuella
trakasserier och genusbaserad
utsatthet inom akademien

Carina Kullgren // Samordningsgruppen för Lika villkor och JiHU

Syftet med enkäten

Enkätstudien har initierats och genomförts av Forsknings- och samverkansprogrammet om sexuella trakasserier och genusbaserad utsatthet inom akademien (i korthet benämnt Genusprogrammet), via och i nära samarbete med SCB. Programmet startade på initiativ av Karolinska Institutet (KI), Kungliga Tekniska Högskolan (KTH), Malmö Universitet (MAU) och Nationella sekretariatet för genusforskning vid Göteborgs Universitet den 8e mars 2019, som en reaktion på #metoo-rörelsen. Idén med den nationella plattformen är att gemensamt generera mer kunskap inom fältet för att stärka möjligheterna att förbättra arbets- och studiemiljön på svenska lärosäten (se www.ki.se/genusprogrammet).

Syftet med enkätstudien är att få forskningsbaserad kunskap om förekomst och konsekvenser av sexuella trakasserier och genusbaserad utsatthet i akademien, gällande såväl studenter som doktorander och övriga kategorier av anställda. Det finns en ambition att kunna följa utvecklingen genom upprepade studier, samtidigt som resultaten förväntas leda till fördjupande - kvantitativa och kvalitativa - studier inom fältet. I grunden är tanken att resultaten ska kunna användas för utveckling av preventiva och stödjande åtgärder för att komma till rätta med problemen.

Forskningsprogrammet finansierar studien och dess genomförande. De lärosäten som medverkar i programmet (i stort sett alla svenska lärosäten) erbjuds tillgång till det egna lärosätets data i tabellform från SCB (ibid.).

Enkäten skickades ut till 125 000 slumpvis valda - eller samtliga, beroende på antal - studenter, doktorander och anställda vid de 38 svenska lärosäten som deltog, i slutet av våren 2021. Det innebär att denna studie är unik i sitt slag, en så omfattande studie av dessa frågor har aldrig tidigare genomförts i Sverige.

Om svaren

Enkäten var omfattande och innehöll totalt ca. 100 frågor. Av dessa redovisas 45 frågor i de tabeller som respektive lärosäte fått tillgång till. Resterande frågor behandlas av styrgruppen för Genusprogrammet och kommer att redovisas i en nationell rapport, vilken är planerad att publiceras under senare delen av maj 2022.

De resultat lärosätena fått tillgång till fördelar sig på två tematiska områden; dels frågor om psykosocial arbetsmiljö - 32 frågor, och dels frågor om sexuell utsatthet - 13 frågor. I frågorna om psykosocial arbetsmiljö ingår ett antal frågor som rör hälsa. Då dessa är av intresse kommer de att redovisas separat här.

Förutom resultat på lärosätetsnivå redovisas svaren även för några underkategorier, enligt följande:

- lärosätet som helhet
- grupper: anställda, doktorander, studenter
- typ av anställning (undervisande/forskande resp. T/A-personal)
- kön (juridiskt)
- ålder (under 30 / 30-49 / 50 el. äldre)
- kön inom resp. undersökningsgrupp

Vilka underkategorier respektive lärosäte i praktiken får tillgång till varierar dock, beroende på lärosätets storlek och på antalet svar i respektive kategori. För Högskolan Västs del innebär det bland annat att vi inte fått separata svar rörande doktorander, på grund av att gruppen är så pass liten att integriteten inte skulle kunna garanteras. Svar rörande övriga grupper varierar – se nedan.

Svarsfrekvens

Högskolan Väst beställde och fick tabeller med lokala data i slutet av 2021. Nedan presenteras lite detaljer kring svarsfrekvensen.

Nationellt var den totala svarsfrekvensen 31,9%, vilket motsvarar ca. 38.900 personer. Andelen anställda som hade svarat var 47,5%, andelen doktorander 37,7% och andelen studenter 24,3%. Den totala svarsfrekvensen var lägre än den som erhöles i den pilotstudie som genomfördes runt årsskiftet 2020/2021, vilken var ca. 41%. Anledning till detta är oklar, men ska undersökas, om möjligt.

Den totala svarsfrekvensen för Högskolan Väst var 885 svar. Av anonymitetsskäl redovisas inte andelen per kategori svarande (se nedan). Med tanke på att det gjorts ett procentuellt urval bland studenterna kan detta anses vara en god svarsfrekvens för lärosätet, även om vi inte har besked om vilken procentsats som tillämpades.

Kategorin anställda avser här de som fått löneutbetalning under hösten 2020, tentamensvakter inkluderade. Kategorierna studenter och doktorander avser de som var registrerade eller tog examen under hösten 2020.

Tolkning av svaren

För att tolka svaren på ett korrekt sätt är det viktigt att känna till följande:

- Andelarna som anges är skattningar av hur det ser ut på lärosätet som helhet
- Felmarginaler anges
- Skattningar har beräknats ligga på 95% sannolikhetsnivå
- Sekretessgranskning:
 - svar för grupper med färre än 100 svarande redovisas ej
 - svarsalternativ med färre än fem svarande redovisas ej
- Ja och nej-frågor redovisas enbart om båda alternativen innehåller svar från 20 eller fler personer

Att tänka på vid läsning

För en korrekt förståelse av resultaten är det också viktigt att tänka på att detta är en ovanligt omfattande studie, 1% är alltså många personer.

Nationellt, totalt 38.900 svar:

1%= ca. 389 pers.

5%= ca. 1 945 pers.

10%= ca. 3 890 pers.

Högskolan Väst, totalt 885 svar:

1%= ca. 9 pers.

5%= ca. 45 pers.

10%= ca. 89 pers.

Att notera är också att enkäten genomfördes under pandemin, och många svar gäller händelser under den perioden. Under denna period träffades vi inte IRL i någon högre utsträckning, var inte på jobbet, konferenser, fältarbeten, AW, kickoff, (delvis VFU) etc. i samma omfattning som annars.

Psykosocial arbetsmiljö på Högskolan Väst

Frågeblocket om psykosociala arbetsmiljöproblem avsåg att ringa in allmän utsatthet och brister ifråga om bl. a uppmärksamhet från omgivningen, tilltal, ifrågasättande, fientligt bemötande, stöd och hjälp samt rättvis behandling.

För att exemplifiera resultatet på en mer detaljerad nivå presenteras nedan några exempel på frågor och lokala svar inom detta område.

Förklaring till exemplen: F står för fråga, sedan anges vald svarskategori och svarsprocent på den kategorin. Därefter följer en kort sammanfattning av svaren på gruppnivå, för att illustrera hur resultatet ser ut med felmarginaler och skattningar.

I det första exemplet visas även - inom parantes - beräknade felmarginaler och därav beräknat antal drabbade personer. Dessa uppgifter utesluts i den fortsatta presentation. Anledningen är att denna rapport främst avser att presentera de övergripande problem studien som har påvisat. Det är då tillräckligt att procentsatserna indikerar befintlig problematik på Högskolan Väst, den relativa förekomsten kan ändå inte avläsas med säkerhet, och det har heller inte varit ambitionen med enkäten.

F 13: Om du behöver, är din närmaste chef/lärare/handledare beredda att lyssna på problem som rör ditt arbete/dina studier?

Svar Sällan: 12% (9.4-14.6%, ca.83-129 pers.)

Svarsredovisningen på gruppnivå visar att det gällde fler studenter än anställda, något fler män än kvinnor, fler yngre/medelålders än över 50 år.

F 14: Behandlas du rättvist på arbetet/din studieplats?

Svar Ibland: 9%

Svarsredovisningen på gruppnivå visar att det gällde fler anställda än studenter, fler lärare/forskare än T/A-personal, lika många kvinnor som män, ngt fler äldre än yngre.

F21: Har du under de senaste 12 månaderna blivit utsatt för kränkningar på sociala medier (t.ex. Facebook), via e-post eller SMS?

Svar Ja: 6%

Svarsredovisningen på gruppnivå visar att det gällde något fler anställda än studenter, fler män än kvinnor, färre kvinnliga studenter än manliga.

F26: Under de senaste 12 månaderna, har du befunnit dig i en situation där någon av dina chefer eller kollegor/dina lärare eller studiekamrater ifrågasatt ditt kunnande i en fråga du har ansvar för?

Svar ibland: 10%

Svarsredovisningen på gruppnivå visar att det gällde fler anställda än studenter, något fler T/A-personal än lärare/forskare, lika många kvinnor som män, något fler äldre än yngre, något fler manliga anställda än kvinnliga.

F29: Under de senaste 12 månaderna, har du befunnit dig i en situation där någon av dina chefer eller kollegor/dina lärare eller studiekamrater avbrutit eller pratat över dig?

Svar Ibland: 16%

Svarsredovisningen på gruppnivå visar att det gällde fler anställda än studenter, fler T/A-personal än lärare/forskare, fler kvinnor än män, kvinnliga anställda och studenter än manliga anställda och studenter.

På grundval av resultatet kan följande slutsats dras: till viss del behandlar både anställda och studenter varandra respektlöst. De tilltalar varandra på ett oprofessionellt sätt, ifrågasätter varandras kompetens och faller kränkande kommentarer om varandra. Sett till frågeblocket som helhet rapporterar mellan 8-164 personer någon eller några av dessa former av utsatthet.

Hot om våld

Frågan kring hot om våld får sägas vara en extra problematisk och allvarlig fråga som därför särredovisas. Här jämförs det nationella och det lokala resultatet:

F17: Har du under de senaste 12 månaderna blivit utsatt för hot om våld på din arbetsplats/studieplats?

Nationellt angav totalt 1% (ca. 389 pers.) att de blivit utsatta.

På Högskolan Väst angav totalt 3% (ca. 14-38 pers.) att de blivit utsatta.

Svarsredovisningen på gruppnivå visar att det gällde fler studenter (3%) än anställda (2%), betydligt fler män än kvinnor, främst manliga studenter, ca. 8% (när kön efter grupp redovisas).

Det fanns även en fråga om direkt utsatthet för våld, men där har HV inte fått några resultat, vilket innebär att det inte fanns minst 20 svar på både ja eller nej-alternativen.

Mobbing och kännedom om mobbing

Problem med mobbing får också anses vara en allvarlig fråga, och särredovisas därför på samma sätt som föregående:

F20: Har du under de senaste 12 månaderna blivit utsatt för mobbing på din arbetsplats/studieplats?

Nationellt angav totalt 7% (ca. 2.723 pers.) att de blivit utsatta.

På Högskolan Väst angav totalt 9% (ca. 61-98 pers.) att de blivit utsatta.

Svarsredovisningen på gruppnivå visar att det gällde främst anställda, fler undervisande/forskande, men även T/A-personal, lika många kvinnor som män, men främst kvinnor när kön efter grupp redovisas.

På följdfrågan om svarande har fått kännedom om att någon annan utsatts för mobbing angav 19% att de hade fått sådan kännedom, vilket främst gällde kvinnliga anställda.

Hälsa på Högskolan Väst

En del av frågeblocket gällde upplevda hälsoproblem på lärosätet. För att exemplifiera resultatet på en mer detaljerad nivå presenteras nedan några exempel på frågor och lokala svar inom detta område.

F69: Hur ofta har du under de senaste 4 veckorna saknat ork och energi?

Svar: Hela tiden: 10%

Svarsredovisningen på gruppnivå visar att det gällde något fler studenter än anställda, något fler lärare/forskare än T/A-personal, fler kvinnor än män.

F70: I allmänhet, skulle du säga att din hälsa är?

Svar Någorlunda: 16%

Svar Dålig: 3%

Svarsredovisningen på gruppnivå visar att det, för båda alternativen, gällde studenter i något högre grad än anställda, de under 30 år i något högre grad än de mellan 30-49, samt att män svarar ”någorlunda” i något högre grad än kvinnor, kvinnor svarar ”dålig” i något högre grad än män.

På grundval av resultatet kan följande slutsats dras: relativt många anställda och studenter har svårt att koppla av, är anspända, känslomässigt och fysiskt utmattade, saknar ork och energi.

Sexuella trakasserier på Högskolan Väst

Frågeblocket sexuella trakasserier avsåg att fånga olika former av sexuell utsatthet, och omfattar ett spann av olika handlingar, som sammantaget kan sorteras in under begreppet ”icke önskad sexuell uppmärksamhet”.

För att exemplifiera resultatet redovisas först resultatet på nationell nivå respektive på Högskolan Väst.

F 87: Har du under de senaste 12 månaderna blivit utsatt för icke önskvärd sexuell uppmärksamhet på arbetet/din studieplats?

På nationell nivå angav totalt 3,5% (ca. 1.245 pers.) att de blivit utsatta.

På Högskolan Väst angav totalt 6% (ca. 38-68 pers.) att de blivit utsatta.

Svarsredovisningen på gruppnivå visar att det gällde fler studenter än anställda, fler män än kvinnor, fler yngre än äldre, fler manliga än kvinnliga studenter.

Nedan presenteras några exempel på frågor och lokala svar inom detta område på en mer detaljerad nivå, enligt samma modell som ovan.

F80: I ditt arbete/dina studier, har det hänt att någon kontaktat dig via mail, sms eller meddelanden på sociala medier på ett obekvämt eller obehagligt sätt?

Svar Ibland: 3%

Svarsredovisningen på gruppnivå visar att det gällde främst studenter, fler män än kvinnor, fler manliga än kvinnliga studenter.

F81: I ditt arbete/dina studier, har det hänt att någon tagit i dig på ett sexuellt sätt t.ex. genom att ta tag i, hålla fast, kyssa, krama eller smeka på ett obekvämt eller obehagligt sätt?

Svar Ibland: 2%

Svarsredovisningen på gruppnivå visar att det gällde främst studenter, fler män än kvinnor, främst manliga studenter.

F98: Fått kännedom om att någon annan blivit utsatt för oönskad sexuell uppmärksamhet

Svar Ja: 7%

Svarsredovisningen på gruppnivå visar att det gällde fler anställda än studenter, lika många lärare/forskare som T/A, fler män än kvinnor, främst yngre, fler manliga än kvinnliga anställda, fler manliga än kvinnliga studenter.

En kort sammanfattning gällande vilka som blivit utsatta visar:

- att det främst är manliga studenter som blivit utsatta för icke önskvärd sexuell uppmärksamhet, fått kännedom om andra utsatta, blivit tagna i/tafsade på, kontaktade via sociala medier, fått sexuellt innehåll skickat till sig via sociala medier och som någon blottat sig för.

- att det främst är kvinnliga anställda och studenter som har fått porr skickat till sig, blivit utsatta för sexuella inviter, fått kommentarer om utseende eller ålder, sexuella anspelningar, blickar och obekväma frågor om sitt privatliv.

På grundval av resultatet kan följande slutsats dras: det finns bristande respekt för andras kroppsliga integritet såväl bland som mellan studenter och anställda.